

On issues of judicial jurisdiction in cases of bank insolvency

Щодо проблем судової юрисдикції у справах банківської неспроможності

Kristina Voznyakovska

Key words:

bank insolvency, judicial jurisdiction, exclusive competence of commercial courts, Economic Procedural Code.

Ключові слова:

банківська неспроможність, судова юрисдикція, виключна компетенція господарських судів, Господарський процесуальний кодекс.

Проблеми судової юрисдикції у справах банківської неспроможності зумовлюються не лише адміністративною процедурою банківського банкрутства, але й відсутністю закріплення в процесуальних кодексах положень щодо виключної компетенції тих чи інших судових юрисдикцій у відповідних справах. Численні банкрутства банків у 2014–2018 рр. підняли ці проблеми на новий щабель завдяки масовості відповідних спорів. У цих умовах саме судова практика новоутвореного Верховного Суду надає найбільш чіткі орієнтири у відповідному правозастосуванні.

Питання розмежування юрисдикції судових органів розглядалися у роботах багатьох правознавців, серед яких можна виділити В.Е. Беяневича, О.В. Бринцева, О.П. Подцерковного та багатьох інших. Водночас лише в поодиноких теоретичних роботах, зокрема В. Кучерявенка, Є. Смичко, І. Линник, О. Седлер та небагатьох інших, ставиться питання про визначення судової юрисдикції у справах банківської неспроможності.

Метою статті є вирішення проблем судової юрисдикції у справах банківської неспроможності.

Судова практика із приводу юрисдикції спорів за участі ФГВФО у процедурах банківської неспроможності досить різноманітна.

Перша проблема стосується розмежування юрисдикції спорів про включення у реєстр вкладників для виплати гарантованих законом сум (сьогодні у межах 200 тис. грн), з одного боку, та спорів щодо включення інших кредиторських вимог до реєстру акцептованих вимог кредиторів неспроможного банку, тобто вимог вкладників, що перевищують гарантований ФГВФО розмір, та всіх інших вимог – з іншого боку. Зокрема, Велика Палата Верховного Суду в постанові від 13 червня 2018 р. зробила висновок, що «...оскільки лише Фонду за законом доручено забезпечувати відновлення платоспроможності банку або підготовку його до ліквідації, а заявлені Товариством вимоги впливають із зобов'язань Банку за укладеними між ними договорами, уповноважена особа Фонду та Фонд у цьому разі діють як представники сторони договірних відносин. Беручи до уваги наведене та враховуючи суть спірних правовідносин, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що спір про включення кредиторських вимог до реєстру акцептованих вимог кредиторів не є публічно-правовим і не належить до юрисдикції адміністративних судів, а тому висновки суду апеляційної інстанції <...> про підвідомчість цього спору судам господарської юрисдикції ґрунтуються на правильному застосуванні норм матеріального та процесуального права¹. Представники сторін судових спорів, відстоюючи в судах позицію про те, що включення в реєстр вкладників для виплати гарантованої законом суми (сьогодні 200 тис. грн), наполягали на тому, що в цьому разі виникає цивільне зобов'язання. При цьому вказувалося на можливість виникнення цивільних зобов'язань із закону відповідно до ч. 3 ст. 11 ЦК: цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства. Такий підхід є докорінно неправильним.

Той факт, що цивільні права та обов'язки можуть виникати із закону, зовсім не означає, що будь-які майнові виплати відповідно до закону існують у межах цивільних зобов'язань. Гарантовані державою

¹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 червня 2018 р. у справі № 826/21368/15 Провадження № 11-541ап/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74838810>.

суми виплат вкладників у разі банківської неспроможності становлять винятково державну соціальну ініціативу, яка не має безпосереднього еквівалентного характеру – у багатьох випадках банківських банкрутств держава в особі ФГВФО не отримує відшкодувань відповідних виплат, а фінансування здійснюється за державний кошт.

У судових спорах Верховний Суд підходить до цього питання, виявляючи наявність владних повноважень у діях ФГВФО. Зокрема, у постанові від 6 червня 2018 р. у справі № 727/8505/15-ц, провадження № 14-180-цс18, ВП ВС вказано, що «Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. <...> Правовідносини між Фондом і вкладником, який претендує на отримання гарантованого державою відшкодування за кошт Фонду в межах граничної суми, складаються без участі банку-боржника та мають управлінський характер... У цих правовідносинах Фонд виконує управлінські функції щодо гарантованої державою виплати відшкодування за банківським вкладом у межах граничного розміру за кошт Фонду незалежно від перебігу процедури ліквідації банку (продажу його майна). А тому у вказаних відносинах у фізичних осіб виникають майнові вимоги не до банку-боржника, що ліквідується, а до держави в особі Фонду. <...> Відтак спір щодо права фізичної особи на відшкодування за вкладом за кошт Фонду суми, що не перевищує 200 000 грн (якщо адміністративна рада Фонду згідно з п. 17 ч. 1 ст. 9 Закону не прийняла рішення про збільшення граничної суми такого відшкодування), є публічно-правовим і пов'язаний із виконанням Фондом владної управлінської функції з організації виплати цього відшкодування» <...> «Спір щодо включення вимог до реєстру акцептованих вимог кредиторів і про стягнення за договором банківського вкладу коштів, що перевищують граничну суму відшкодування, є приватноправовим і залежно від суб'єктного складу має розглядатися за правилами цивільного чи господарського судочинства. Фонд (його уповноважена особа) у таких правовідносинах виконує не владні управлінські функції, а здійснює представництво інтересів банку-відповідача як сторони відповідного договору»². До аналогічного висновку дійшли й практикуючі юристи³. Також у постанові ВС від 30 травня 2018 р. зазначено, що «правовідносини, щодо яких виник спір, не пов'язані з виконанням відповідачем повноважень, обумовлених участю особи в системі гарантування вкладів фізичних осіб, позаяк задоволення таких кредиторських вимог здійснюється в порядку черговості, визначеної ст. 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» за кошти, одержані внаслідок ліквідації та продажу майна банку, і не стосується відшкодування вкладнику гарантованої державою суми коштів за вкладами <...> Ведення реєстру вимог кредиторів є характерним саме для розпорядника майна під час ліквідаційної процедури юридичної особи, реалізація цих функцій не спричиняє виникнення відносин влади та підпорядкування між суб'єктами, відповідно, їх не можна охарактеризувати як владно-управлінські в розумінні КАС <...> Отже, за суб'єктним складом сторін і сутністю спору ця справа підлягає розгляду господарським судом у порядку, визначеному нормами Господарського процесуального кодексу України»⁴.

Як видно, у цьому разі Верховний Суд вдався до аналізу природи правовідносин щодо гарантування вкладів фізичних осіб, спираючись на формальні ознаки наявності чи відсутності владних повноважень ФГВФО у відносинах банківської неспроможності, а також дії ФГВФО від власного імені чи від імені неплатоспроможного банку. Водночас за всієї правильності кінцевого висновку про розмежування юрисдикцій у цьому разі, як видається, доцільно більш глибоко орієнтуватися на зміст правовідносин щодо відповідних державних виплат. Ідеться про те, що обґрунтування «Фонд (його уповноважена особа) у таких правовідносинах виконує не владні управлінські функції, а здійснює представництво інтересів банку-відповідача як сторони відповідного договору» не є досить коректним. ФГВФО створено саме для реалізації владних функцій. Будь-який державний орган, зокрема укладаючи цивільно-правові правочини, реалізує повноваження, якими його наділила держава. Спроби застосовувати повноваження однієї із сторін майнових правовідносин для визначення його характеру, як видається, є непродуктивними, призводять до ускладнень правозастосування. Адже спеціальний статус і призначення державних органів, що, по суті, діють від імені держави як владного суспільно-політичного утворення, завжди конкурує із приватним характером дій будь-яких осіб, з якими ці органи вступають у правовідносини. І чітко, раз і на завжди визначити критерії виокремлення публічного чи приватного характеру відносин у цьому разі стає неможливим. Замість цього більш перспективним було б визначення певних елементів правовідносин, що вказують на їхній публічний чи приватний характер, незалежно від наявності повноважень сторін щодо вступу в ці правовідносини.

² Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 червня 2018 р. у справі № 727/8505/15-ц, провадження № 14-180цс18/ URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75133486>.

³ Седлер О.В. Банківські спори: визначальна дія. URL: <http://jurist.ua/?article/1549>.

⁴ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 травня 2018 р. у справі № 826/5303/16, провадження № 11-218ап18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74506064>.

Так само наявність повноважень ФГВФО діяти від імені банку чи самостійно у межах реалізації державних функцій не може визнаватися критерієм публічного чи приватного відношення в цьому разі, адже елемент представництва є цілком притаманним як публічно-правовим, так і приватноправовим відношенням. Методологічною основою кваліфікації публічних правовідносин щодо виплат певних коштів ФГВФО у межах процедур банківської неспроможності доречно визнавати їхній виключний характер, який передбачає кваліфікацію майнових правовідносин у цій сфері як приватноправових і відповідних спорів як таких, що належать до цивільної та господарської юрисдикції залежно від суб'єктного складу сторін, за умови, що не виявлено критерії публічного-правового характеру грошових виплат.

Тут можна запропонувати чотири критерії.

Нееквівалентний характер державних виплат видається першим необхідним критерієм будь-яких публічно-правових грошових виплат, що лежать в основі публічно-правових відносин, та, відповідно, в межах яких можуть виникати публічно-правові спори. Тобто державна виплата гарантованих сум згідно із Законом «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» є безповоротною та непов'язана із регресним чи іншим відшкодуванням коштів держави через відповідні виплати.

Другим критерієм доречно вважати наявність певної соціальної функції у відповідних виплатах, які не існували би без відповідного законодавчого врегулювання та бюджетного асигнування з боку держави. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 3 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб і виведення неплатоспроможних банків із ринку та ліквідації банків у випадках, встановлених цим Законом.

Третім критерієм публічно-правових відносин щодо виплати коштів доречно визнавати виплату саме за державний кошт. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Фонд є юридичною особою публічного права, має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності та перебуває в його господарському віданні. Саме тому виплати, які провадить ФГВФО як компенсацію гарантованої законом суми вкладу, є виплатою державних коштів, на відміну від виплат за кошт ліквідаційної маси банку.

Четвертим критерієм, як видається, є непоширення на відповідні відносини, зокрема субсидіарно, засад цивільного законодавства.

Аналіз Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не дає можливості виявити положення щодо субсидіарного застосування норм Цивільного кодексу, зокрема щодо гарантії, до відносин із виплати державою вкладникам гарантованої законом компенсації втрачених коштів унаслідок банківської неспроможності.

Отож саме виявлення всіх вказаних критеріїв у правовідносинах банківської неспроможності дає змогу говорити про наявність публічно-правових відносин, спори у межах яких мають розглядати адміністративні суди.

Досить проблематичними виявилися питання розмежування судової юрисдикції в спорах щодо наслідків визнання нікчемними правочинів (договорів, операцій) банку, укладених напередодні віднесення його до категорії неплатоспроможного.

У цьому разі можна спостерігати навіть заочну дискусію між Великою Палатою Верховного Суду та науковцями-адміністративістами⁵. Зокрема, найвищий судовий орган вказав на те, що оскарження виданого уповноваженою особою ФГВФО наказу, а також повідомлення про нікчемність певних правочинів мають здійснюватися в порядку господарської юрисдикції. Доводи ФГВФО щодо юрисдикції адміністративних судів під час розгляду цієї справи ВП ВС визнала безпідставними. У ролі аргументації було вказано на те, що «оскільки позивач оскаржує дії уповноваженої особи Фонду не як суб'єкта владних повноважень, а як органу управління банком, який здійснює заходи щодо забезпечення збереження активів банку, запобігання втраті майна та грошових коштів, такий спір не є публічно-правовим». При цьому з огляду на сутність позовних вимог відповідачем у справі фактично визнано неспроможний банк (в особі уповноваженої особи Фонду), «а не саму уповноважену особу Фонду чи Фонд, як помилково вказав суд апеляційної

⁵ Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Постріл у молоко від ВС: оскарження рішень уповноваженої особи ФГВФО – виключна компетенція адміністративних судів URL: http://zib.com.ua/ua/print/133623-oskarzhennya_rishen_upovnovazhenoi_osobi_fgvfo__viklyuchna_k.html.

інстанції. Отже, зважаючи на предметну юрисдикцію та характер правовідносин у цій справі, <...> суди першої й апеляційної інстанції дійшли правильних висновків про розгляд цієї справи в порядку господарського судочинства»⁶.

Одним із позитивів цього рішення можна вважати не лише вирішення юрисдикційного питання, але й встановлення фактично «крапки» в питанні про роль ФГВФО та уповноваженої особи цієї організації у відносинах банківської неспроможності. ФГВФО діє не самостійно в цих відносинах, а фактично як орган банку, тоді як усі права та обов'язки, зокрема юрисдикційні, виникають у неспроможного банку.

Уся абсурдність адміністративного підходу до юрисдикції спорів за участі ФГВФО у відносинах банківської неспроможності була продемонстрована в іншій справі, яка розглядалася Верховним Судом. Зокрема, йдеться про справу № 826/5303/16, у якій уповноважена особа ФГВФО від імені одного з неплатоспроможних банків звернулася з адміністративним позовом про акцептування кредиторських вимог до іншого неплатоспроможного банку, від імені якого також діяла уповноважена особа ФГВФО. Якщо буквально розібрати логіку позивача за подібною позовною заявою в адміністративному процесі, то виходило, що одна уповноважена особа ФГВФО фактично визначила іншу уповноважену особу ФГВФО суб'єктом владних повноважень до себе. Велика Палата цілком очікувано відхилила касаційну скаргу уповноваженої особи та залишила без змін рішення попередніх інстанцій про закриття провадження в адміністративній справі, а також роз'яснила, що такі спори підлягають розгляду в порядку господарського судочинства⁷.

Як видається, основною причиною багаторічних спорів щодо юрисдикції у спорах банківської неспроможності, як і в багатьох інших спорах економіко-правового спрямування, служить закладена в законодавстві з моменту прийняття КАС у 2005 р. згубна концепція публічно-правового спору, що основана на відмежуванні публічних правовідносин від приватних. Але таке розмежування не лише не має однозначного теоретичного опрацювання в науці, беручи до уваги існування багатьох відносин на стику публічного та приватного права, але й не дає змоги вирішити спір комплексного характеру, вимагає непритаманного стадіям судового процесу аналізу змісту спірних правовідносин до початку їх судового розгляду, зумовлює потребу відділення повноважень владного характеру в компетенції державних органів (організацій) від їхніх повноважень у виробничо-господарських відносинах, що не завжди можливо.

Звичайно, усі ці юрисдикційні питання могли би бути легко усунутими у спосіб ліквідації адміністративних судів. Водночас функціонування останніх сьогодні набуло конституційного закріплення у зв'язку із змінами у Конституції України 2016 р., отже, подальше вирішення проблем юрисдикції, зокрема щодо спорів у відносинах банківської неспроможності, має бути здійснено на підставі чіткого законодавчого розмежування компетенції судових органів.

У цьому випадку треба дослухатися до думки О.П. Подцерковного та В.Т. Пироговського про те, що на сучасному етапі розбудови судової системи України встановлення виключної компетенції тих чи інших судових органів із розгляду окремих категорій спорів є найпростішим, економічно найменш витратним, найбільш процедурно та процесуально забезпеченим способом спеціалізації судових органів⁸. Саме виключна компетенція господарських судів щодо розгляду спорів у відносинах банківської неспроможності та за участі ФГВФО дала б змогу не лише вирішити юрисдикційні проблеми в цій сфері, але й наблизити процедури банківської неспроможності до процедур звичайної неспроможності, переспрямувати позитивний досвід спеціалізації суддів господарських судів на якомога ефективніше вирішення справ у сфері банківської неспроможності. Як наголошено у практичній літературі, найбільш ефективним способом вирішення вказаної проблеми є внесення відповідних змін до законодавства з метою прямого закріплення підсудності справ, стороною яких виступає Фонд чи його уповноважені особи⁹.

Якщо поглянути на всі спори, що розглядаються за участі ФГВФО, то можна побачити, що вони ґрунтуються на двох складових – спори з приводу вимог вкладників щодо виплати гарантованої законом суми та інших спорів, що стосуються, як правило, банківської неспроможності та ліквідації банків.

⁶ Постанова Великої Палати Верховного Суду України від 16 травня 2018 р. у справі № 910/17448/16, провадження № 12-17гс18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74188562>.

⁷ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 травня 2018 р. у справі № 826/5303/16, провадження № 11-218ап18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74506064>.

⁸ Подцерковний О.П., Пироговський В.Т. Перспективи розвитку виключної компетенції господарських судів. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 51. Одеса: Юридична література, 2010. С. 374.

⁹ Линник І.В. Де судитися з Фондом? Підсудність спорів, стороною яких є ФГВФО. URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/de-suditisa-z-fondom-pidsudnist-sporiv-storonoyu-yakih-e-fgvfo.html>.

У першому випадку немає ґрунтовних підстав зараховувати ці відносини до приватноправових, адже вони, як зазначалося вище, виникають із закону та публічного обов'язку держави, а тому, зважаючи на існування адміністративної юстиції, мають розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

Тож виключну компетенцію господарських судів щодо спорів у відносинах банківської неспроможності доречно викласти доповненням ч. 1 ст. 20 ГПК п. 17 такого змісту:

«17) спори із приводу банківської неплатоспроможності, а саме спори, стороною яких є банк, віднесений Національним банком України до категорії неплатоспроможного, Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та його уповноважені особи щодо рішень, які стосуються такого банку, крім вимог вкладників до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб із приводу виплати гарантованої законом суми вкладу»;

Крім того, за аналогією із звичайним банкрутством мають бути вирішені питання підсудності відповідних спорів. Не може бути визнано нормальною ситуація, коли спори щодо неплатоспроможності вирішуються судами всіх юрисдикцій та всіх територіальних одиниць за загальними правилами інстанційної юрисдикції (підсудності). Звичайно, тут потребує врахування проблема відсутності окремого судового провадження щодо банківської неплатоспроможності, яка здійснюється винятково в адміністративний спосіб. Але це не має виключати, по-перше, централізацію юрисдикції відповідних спорів, як це зроблено в корпоративних спорах і провадженні про звичайне банкрутство, а по-друге – перспективне запровадження повного судового контролю за відповідною адміністративною процедурою з боку певного визначеного судді, до повноважень якого має бути віднесено розгляд усіх спорів за участі неплатоспроможного банку. Як видається, підставою для останнього повинна слугувати спеціальна процедура призначення судді з ведення справи стосовно неплатоспроможності банківської установи. Якщо останнього не зробити, то лише сама централізація спорів у віданні певного судового органу за місцезнаходженням банку не здатна буде гарантувати однаковість підходу до всіх кредиторів і дебіторів банку, дасть змогу різними тінювими способами – як це відбувається зараз – виводити з ліквідаційної маси банку кошти та майно на шкоду кредиторам.

У відносинах банківської неспроможності через її динамічний характер недоречним є повернення до такої, що існувала раніше, процедури порушення судової справи про банкрутство банку за заявою кредиторів чи самого боржника. У п. 2 ст. 151 КАС навіть закріплено положення про те, що не допускається забезпечення позову шляхом зупинення рішень ФГВФО щодо призначення уповноваженої особи фонду та щодо здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, встановлення заборони або обов'язку вчиняти певні дії уповноваженій особі ФГВФО або фонду під час здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку. Отже, законодавець досить чітко визначився із недоречністю введення процедур банківської неспроможності в судове провадження.

Лише адміністративна процедура дає змогу уникнути проблем із виведенням коштів та оперативно ввести тимчасову адміністрацію в неплатоспроможний банк. Але це не виключає виділення окремого судді для розгляду спорів у відносинах банківської неспроможності. Саме це, як видається, здатне забезпечити мінімальний рівень судового контролю за процедурами банківської неспроможності. Ба більше, будь-якого ризику для ефективності відповідних процедур не може виникнути в питаннях прийняття рішення про ліквідацію банку, яка може здійснюватися на підставі рішення НБУ.

Зокрема, ст. 30 ГПК доречно доповнити ч. 13 такого змісту:

«Усі спори із приводу банківської неплатоспроможності розглядаються господарським судом за місцезнаходженням банківської установи, віднесеної Національним банком України до категорії неплатоспроможної».

Крім того, ст. 32 ГПК («Визначення складу господарського суду») після ч. 15 потрібно доповнити новою частиною такого змісту:

«У разі віднесення банку до категорії неплатоспроможного Національний банк одночасно звертається до господарського суду за місцезнаходженням неплатоспроможного банку із заявою про визначення судді для розгляду спорів за участі банку. У разі відсутності такого звернення відповідна заява може бути подана будь-яким кредитором банку, віднесеного Національним банком до категорії неплатоспроможного, або Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

Суддя, визначений на підставі положень цього Кодексу за результатами розгляду відповідної заяви, розглядає всі спори, стороною яких є неплатоспроможний банк, а також заяву Національного банку про ліквідацію банку».

Анотація

У статті аналізуються проблеми судової юрисдикції у справах банківської неспроможності. Визначено критерії публічно-правових спорів у відносинах банківської неспроможності. Запропоновано закріпити в Господарському процесуальному кодексі виключну компетенцію господарських судів у справах банківської неспроможності.

Summary

The article is analyzed the problems of judicial jurisdiction in cases of bank insolvency. The criteria of public-law disputes in banking insolvency are determined. It is proposed to consolidate in the Economic Procedural Code of Ukraine the exclusive competence of commercial courts in cases of bank insolvency.

Використана література:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 червня 2018 р. у справі № 826/21368/15 Провадження № 11-541 апп18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74838810>.
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 червня 2018 р. у справі № 727/8505/15-ц, провадження N 14-180 цс 18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75133486>.
3. Седлер О.В Банківські спори: визначальна дія. URL: <http://jurist.ua/?article/1549>.
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 травня 2018 р. у справі № 826/5303/16, провадження № 11-218 апп18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74506064>.
5. Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Постріл у молоко від ВС: оскарження рішень уповноваженої особи ФГВФО – виключна компетенція адміністративних судів URL: http://zib.com.ua/ua/print/133623-oskarzhennya_rishen_upovnovazhenoi_osobi_fgvo__viklyuchna_k.html.
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду України від 16 травня 2018 р. у справі № 910/17448/16, провадження № 12-17гс18ю URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74188562>.
7. Подцерковний О.П., Пироговський В.Т. Перспективи розвитку виключної компетенції господарських судів. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 51. Одеса: Юридична література, 2010. С. 374.
8. Линник І.В. Де судитися з Фондом? Підсудність спорів, стороною яких є ФГВФО. URL: <http://yurgazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/de-suditsiya-z-fondom-pidsudnist-sporiv-storonoyu-yakih-e-fgvo.html>.

Kristina Voznyakovska,
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Department of the Chernivtsi Law Institute
National University "Odessa Law Academy"